

О. О. Переходюк

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Науковий керівник: кандидат філологічних наук

Ю. М. Нідзельська

Характерні риси дослідження стереотипних уявлень у сучасній лінгвістиці

Поняття "стереотип" розглядається в роботах лінгвістів, соціологів, етнографів, когнітології, психологів, етнопсихолінгвістів. Практичне значення цих досліджень у процесі глобалізації дійсно вагоме. Роз'єднаність культур, їх буття і мовні відмінності – це фактори які впливають на взаємини між людьми різних культур, на ефективність їхньої співпраці і взаєморозуміння [4: 74]

Сприйняття людьми один одного здійснюється крізь призму стереотипів, що склалися. Феномен і поняття "стереотип" привертає велику увагу дослідників та вчених (У. Ліппман, І.С.Кон, І.А. Сорокін, В. В. Красних, У. Квастгоф, Бартмінський та ін.)

Актуальність теми викликана інтересом дослідників різних галузей, до питань сприйняття однієї культури іншою, співвідношенням мислиневої сфери та мови, взаємодії культур, мовних та концептуальних картин світу.

Об'єктом статті є стереотипні характеристики та уявлення у сучасній лінгвістиці. **Предметом** вивчення виступають семантичні, лінгвістичні, структурні, аксіологічні особливості та узагальнений характер стереотипної конструкції. **Мета** полягає у дослідженні феномену стереотипу шляхом аналізу мовних засобів сучасної англійської мови. Серед основних завдань

- Визначити сутність стереотипу;
- Дослідити питання класифікації стереотипу;
- Виявити роль стереотипів у міжкультурній комунікації;
- Встановити функції стереотипів;

Поняття стереотип, увів до наукового обігу У. Ліппман, який визначив його як культурно – детерміновани і певним чином упорядковані картини світу у свідомості людини [5: 306]. Першою і найважливішою роботою на цю тему стала книга Ути

Квастгоф, в якій вона розуміє стереотип як “стандартну думку про соціальні групи чи про окремих осіб як представників цих груп” [3: 236]. Однак стереотип може бути як істинним, так і помилковим. Він може викликати позитивні та негативні емоції.

Культура надає певний напрям у сприйнятті світу органами почуттів, що впливає на те, як інтерпретується й оцінюється інформація, що отримується з навколишнього світу [2: 221-224]. Як зазначають вчені, ми досить точно помічаємо відмінності між людьми всередині своєї культурної групи, в той час як представники інших культур часто сприймаються схожими один на одного.

Термін "стереотип" (грец. *stereos* – твердий, *typos* – відбиток). Це відносно стійкий, узагальнюючий образ або низка характеристик (нерідко помилкових), які, на думку більшості людей, властиві представникам свого власного культурного та мовного простору або представникам інших націй. На думку У. Ліппмана, стереотип може бути *правдою, частково правдою, або неправдою*. "Система стереотипів, – писав він, – можливо, є стрижневою в нашій особистій традиції, вона захищає наше місце в суспільстві " Цитую за Стефаненко Т.Г. [4: 105]. У цьому випадку ми можемо спостерігати захисну функцію стереотипів. Отже серед провідних функцій стереотипів мовознавці виокремлюють *функцію пізнавальну, регулюючу, економії пізнавальних зусиль, гінералізуючу, функцію захисту групової ідеології* [6: 379].

Але визначаючи функції стереотипу не можна спиратися тільки на конкретні мовні акти, не зв'язуючи їх з самою системою мови. Адже вона є своєрідним інститутом, що формує колективне сприйняття світу і становлення до нього.

Стереотип включає в собі якийсь узагальнений образ дійсності. І в результаті цього виділяють різні види стереотипів. Існують *автостереотипи*, що відображають те, що люди думають самі про себе, і *гетеростереотипи*, що відносяться до іншого народу, вони більш критичні. З іншого боку диференціюють *етнічні стереотипи* і *культурні стереотипи*: етнічні стереотипи недоступні саморефлексії члена етносу і є фактами поведінки і колективного несвідомого, їм неможливо спеціально навчати, а культурні стереотипи доступні

саморефлексії та є фактами несвідомого і свідомості, їм вже можна навчати. В.В. Красних ділить стереотипи на два види: *стереотипи-образи* та *стереотипи-ситуації* [1: 56-58].

Існують ще дві категорії стереотипів: *поверхневі* і *глибинні*. Поверхневі стереотипи – це уявлення про той чи інший народ, які обумовлені історичною, міжнародною, внутрішньополітичною ситуацією або іншими тимчасовими чинниками [2: 285]. Ці стереотипи змінюються залежно від ситуації в світі і суспільстві. Зі свого боку, бажаємо додати, що вони є більш не стабільними. На відміну від поверхневих глибинні стереотипи незмінні. Вони не змінюються протягом часу. Глибинним стереотипам властива стійкість.

На основі проведеного аналізу літератури можна сформулювати загальні визначення поняття "стереотип":

стереотип – це уявлення людини про світ, що формується під впливом культурного оточення (іншими словами, це культурно-детерміноване уявлення), існуюче як у вигляді ментального образу, так і вигляді вербальної оболонки, стереотип – процес і результат спілкування (поведінки) згідно з визначеними семіотичним моделям . У **перспективі** подальших пошуків передбачаємо розгляд низку стереотипних уявлень американця та англійця в англійській мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

- 1) Арутюнян Ю.В., Дробіжева Л.М., Сусоколов А.А. Етносоціологія/ Арутюнян , Л.М. Дробіжева , А.А Сусоколов – М.: Прогресс, 1999. С. 58-61
- 2) Бартминский Е. Языковой образ мира: очерки по этнолингвистике/ Ежи Бартминский; [пре. с пол.] – М.: Индрик, 2005. С. 221-224 ; С.285
- 3) Леонтович О.А. Русские и американцы: парадоксы общения: [монография] / Ольга Леонтович. – М.: Гнозис, 2005, С.352
- 4) Стефаненко Т.Г. Етнопсихологія./ Т.Г. Стефаненко. – М.: Либерія, 2000. – С. 74; С.105
- 5) Lippmann W. Public opinion / Walter Lippmann. – N.Y.: Macmillan, 1992. – 427p.
- 6) The Handbook of Discourse Analysis / [ed. by D. Schiffrin, D. Tannen, E. Heidi Hamilton]. – Blackwell Publishing, 2003. – 694 p.